

MÅLSÆTNINGSDEBAT I.

a) Vedr. forholdet mellem universitet og samfund.

Forholdet mellem universitet og det samfund det er en del af, eller en institution i, bliver et problem når man begynder at diskutere hvad universitetet kan/skal bruges til, og hvilke grunde man kan have til at gå ind i et arbejde på universitetet, som studerende eller som lærer.

Skal man forsøge at opstille eller fastlægge begrundelser og målsætninger for den virksomhed der foregår på universitetet, mener jeg at man, for at klare begreberne noget, bliver nødt til at skelne på to leder, nemlig:

- 1) mellem begrundelser/målsætninger for den enkeltes virksomhed
og for gruppens virksomhed.
- 2) mellem den enkeltes holdning (begrundelser/målsætning/handlinger)
i en politisk sammenhæng og
i en faglig sammenhæng.

ad 1) Den første skelnen er der måske ikke så meget sprængstof i. Jeg vil blot understrege at diskussionen bliver forvirret når man sammeblander den enkeltes og gruppens motiver.

Når man f.ex. siger, at man studerer litteratur fordi man kan lide at læse, så er det jo udmærket, men det giver intet svar på problemer vedr. gruppens virksomhed. Man kan i alle fag give det samme svar: man studerer litt. fordi man kan lide at læse, ligesom man bliver arkitekt fordi man kan lide at tegne, eller læser medicin fordi man kan lide at behandle syge mennesker, etc, etc: men alle disse svar siger intet om til hvad eller hvorfor man har brug for denne gruppes virksomhed.

Og skulle f.ex. læger diskutere målsætningen for deres fag, ville de formodentlig heller aldrig finde på en sådan begrundelse. Og man kan vel endda sige, at hvis litteraturstuderende – studenter og lærere – ikke kan finde anden begrundelse, så er der heller ikke noget eksistensgrundlag for gruppen; faget som fag(gruppe) er overflodigt.

Den enkeltes individuelle motiver til at gå ind i gruppen kan altså ikke benyttes til at motivere gruppens virksomhed, og det der må diskuteres her, er derfor om det er muligt at opstille nogen begrundelse/målsætning for gruppens virksomhed.

ad 2) Det andet punkt, en skelnen mellem politisk og faglig, kan der jo nok blive lidt mere diskussion om.

Forst må man prøve at bestemme de to begreber så nøjagtigt som muligt. Jeg vil tage det politiske først, og senere komme ind på det faglige.

Ved en politisk holdning (motivering, handling, målsætning osv.) må man vel forstå

en holdning, der ud fra en større eller mindre viden om samfundets opbygning tager stilling til om den nuværende opbygning skal bevares eller ændres. (Denne stillingtagen kan være bevidst eller ubevidst, men i sidste tilfælde må den i det mindste kunne gores bevidst, dvs formuleres explicit af en selv eller af andre.)

(I virkeligheden passer denne præcisering måske ikke helt til den aktuelle situation, hvor det nok snarere er en modsætning mellem at ændre hurtigt og ændre langsomt det drejer sig om. Men dette problem kan fore ind i en større diskussion, og jeg mener at kunne nøjes med det noget mere simplificerede billede her.)

Nu påstår man så at der ikke kan skelnes mellem politiske og faglige problemer; Universitetets problemer er alle politiske problemer, dvs at Universitetets – eller uddannelsens – problemer må "politiseres". Dette må betyde, at disse problemer skal betragtes og løses ud fra deres opståen i eller konsekvenser i en politisk sammenhæng, dvs en sammenhæng, hvor der tages stilling til om det bestående samfundssystem skal bevares eller ændres.

Til støtte for denne påstand, dette krav, fremføres forskellige argumenter, hvoraf jeg vil nævne tre.

1) Man siger, at enhver handling er en politisk handling, i den forstand, at den får konsekvenser i en politisk sammenhæng.

For mig at se er denne sentens, hvadenten den er rigtig eller forkert, ret intetsigende.

Jeg kan forestille mig en lang række handlinger, hvis konsekvenser i, eller indflydelse på, en politisk sammenhæng er så indirekte, går ad så krogede veje, at det vil være meningsløst at lade denne handlings politiske aspekt være det primære i beslutninger vedrørende denne handling(s udførelse). Det bliver ligeså meningsløst at handle ud fra denne sentens, som at lade sine handlinger bestemme af en sentens som f.ex. "Vi skal alle dø", "På gravens rand er alle lige". Sådanne sentenser siger jo i virkeligheden ingenting.

Og i virkeligheden er det den samme, absolutistiske, indstilling, der kan føre til den kun tilsyneladende modsatte påstand, nemlig at alle politiske problemer kan løses ved saglige, tekniske diskussioner mellem eksperterne.

Det forekommer mig mere nødvendigt at finde ud af, hvilke af mine handlinger, eller i hvilke situationer mine handlinger har "maksimale politiske konsekvenser", og i hvilke de ikke har – og ikke behøver at have – sådanne, men altså konsekvenser i en anden sammenhæng.

2) Det er en lidt anden problemstilling der kommer frem, når man – med specielt henblik på universitetet – siger, at i undervisnings- eller forskningssituationen vil man altid, i valg af emner og i behandlingen af disse, være påvirket eller bundet af de idealer, der er skabt i den klasse, man tilhører (eller ønsker at tilhøre).

Dette er sandsynligvis rigtigt.

Men man går sig, såvidt jeg kan se, skyld i to fejlslutninger, når man derefter går videre og af denne grund kræver, at undervisning og forskning skal politiseres, og det må igen betyde, at man kræver, at alle beslutninger vedrørende undervisning og forskning skal tages udelukkende eller primært ud fra disse beslutningers konsekvenser i den politiske sammenhæng, der vel her kan præciseres som "klassekampen".

a) For det første sammeblander man de begrundelser/målsætninger der kan opstilles for den enkeltes virksomhed og dem der kan opstilles for gruppens virksomhed.

Det er jo ikke gruppen som sådan der er bundet til en socialt bestemt baggrund, men dens enkeltmedlemmer; og kun hvis disse alle rekrutteres fra den samme sociale klasse, kommer enkeltmedlemmernes bundethed til at virke som om det er hele gruppens bundethed.

Man kan sige, at kravet om en politisk bestemt målsætning for gruppens virksomhed vil være komplet nytteløst, for dette krav skal alligevel fortolkes af enkeltmedlemmerne, der jo, i deres fortolkning, er bundet af deres klassebestemte baggrund; problemet vil f.ex. vise sig når den politiske målsætning skal formuleres i konkrete studieplaner.

b) Den anden fejlslutning er af en noget anden art. Men jeg tror virkelig at der er tale om en sådan fejlslutning, idet det forekommer mig, at der i alle de indlæg, jeg har læst, med krav om en politisering af uddannelserne implicit ligger en ide om at det at politisere er det samme som at venstreorientere.

For det første tror jeg ikke på, at det at fremlægge universitetsproblemerne i en politisk sammenhæng (automatisk) vil føre til, at et flertal af universitetsfolk (studenter og lærere) vil gå ind for, at universitetet som gruppe skal føre an i bestræbelserne for at ændre den nuværende samfundsopbygning.

For det andet – og mere principielt – mener jeg ikke, det er berettiget, at en enkelt gruppe skal være alene om at bestemme om sin egen placering og funktion i forhold til andre grupper. Man vil jo også have – eller har svært ved at acceptere, at f.ex. arbejdsgiverne som gruppe, eller medicinalindustrien, skal være alene om at bestemme deres egen placering og funktion i samfundet.

Det må være alle grupperne tilsammen, der tager sådanne beslutninger, eller rettere, samfundet som helhed, grupperet på en anden og – må jeg nok sige – mere politisk relevant måde.

Universitetet bør ikke gøres til en institution i samfundet med den samme placering og funktion som et politisk parti. Og selvom der er berettiget grund til at mene, at universitetet i realiteten har en sådan placering og funktion i det aktuelle samfund, fordi det er det beståendes forsvarer, så kan løsningen ikke være et forsøg på at gøre universitetet til et andet partis, en anden classes instrument (det er vist nok på forhånd dømt til at mislykkes), men derimod et forsøg på at understrege, at det er en anden slags institution, der som sådan hverken skal gå ind for at bevare eller for at ændre det bestående system.

Et sådant forsøg på at afpolitiserer universitetets virksomhed vil jo selvfølgelig også – i den aktuelle situation – være en politisk handling, men jo af en noget anden art end den man almindeligvis stiller krav om.

3) Som et tredje og sidste argument, eller en forudsætning, for denne sammenblanding af politiske og faglige forhold, vil jeg fremdrage den påstand, at universitetsfolk, altså som enkeltpersoner, i kraft af deres tilknytning til denne gruppe, som universitetet er, skulle have større indsigt i samfundsforhold end medlemmer af andre samfundsgrupper.

Det er nok svært at argumentere direkte imod en sådan påstand, men man kan vise, hvilke ret absurde og selvmodsigende konsekvenser man fores ud i, hvis man accepterer denne påstand.

F.ex. skulle undertegnede således have mere indsigt i samfundsforhold end f.ex. Anker Jørgensen eller Hans Rasmussen.

Eller en professor i hebraisk – for nu at stille tingene på spidsen – skulle have mere kompetence end en – ikke-akademisk – beboer på Vesterbro til at udtale sig om saneringsproblemer. (Sjovt nok – for nu at være rigtig ubehagelig – har samme professor, når det blot drejer sig om problemer *inden for* hans eget fakultet, *ingen som helst* kompetence til at udtale sig om problemer, der ikke lige netop vedrører hans eget fag.

Og hvis man ikke vil acceptere disse konsekvenser, så må påstanden jo til at skelne mellem fag, der giver indsigt (måske endog den *rigtige* indsigt) i samfundsforhold, og fag der ikke giver det.

Men så er det jo en helt anden påstand, og en helt anden diskussion, hvor det centrale ikke bliver universitetets forhold til andre institutioner og grupper i samfundet, men et fags forhold til andre.

Når jeg skal være helt ærlig forekommer denne påstand mig at udtrykke et åndshovmod, af samme slags som det der ligger i "Herre vi ere i Aandernes Rige" (således som dette almindeligvis fortolkes), en bedreviden, der er helt odelæggende for universitetets placering i samfundet, og som f.ex. for mig er mere end grund nok til for arbejderne at se med den største skepsis på studenternes solidaritetserklæring.

Som man vil forstå, mener jeg, at det er berettiget og nødvendigt at skelne mellem en faglig og en politisk sammenhæng, og videre, at det i bedste fald vil være nytteløst og i værste fald direkte skadeligt at lade beslutninger vedrørende universitetets virksomhed, undervisning og forskning, udelukkende eller overvejende hvile på målsætninger, der er opstillet i en politisk sammenhæng.

Dette betyder naturligvis ikke at universitetsfolk kan eller skal optræde som upolitiske væsner på eller udenfor universitetet.

Men i dette tilfælde optræder de som samfundsborgere, og i forhold til den gruppe de er med i på universitetet som enkeltpersoner, hvis målsætninger må være sekundære i forhold til hele gruppens målsætning. Dette udelukker ikke en vis vekselvirkning mellem primære og sekundære målsætninger, der dog ikke er det ensbetydende med at et større eller mindre antal enkeltpersoners sekundære målsætninger gøres til gruppens primære målsætning.

Den målsætning man kan opstille for gruppens virksomhed som helhed, må, efter min mening, bygge på at gruppen skal handle, beslutte, osv i en faglig sammenhæng.

Og dette begreb 'faglig' er, når der er tale om universitetet, i første række bestemt af *det videnskabelige objektivitetskrav*, som jeg herefter vil behandle.

b) Vedr. det videnskabelige objektivitetskrav.

Den uvilje, eller det oprør, der – for tiden – kommer til udtryk imod videnskabens objektivitetskrav, skyldes såvidt jeg kan se, først og fremmest en forkert, eller i det mindste gammeldags, opfattelse af begrebet objektivitet, som værende noget der er snævert knyttet til fakta, til noget som *er* eller *er sket*. Et enkelt eksempel.

Det kan vel nok siges, at det var Joachim Israel der satte rigtig gang i debatten herhjemme om dette objektivitetskrav.

(Israel har flyttet sig en del siden sit første kritiske udfald, men det vil jeg lade ligge fordi han egentlig dermed helt eksplicit har accepteret dette krav.)

Israel bebrejder engelsk-amerikanske sociologer, og deres danske kollegaer, at de kun vil beskæftige sig med kendsgerninger, med de fænomener, de fakta der findes i den aktuelle samfundsstruktur.

Han mener, at det er objektivitetskravet, der hindrer sociologerne i at gå længere end til en ren beskrivelse af f.ex. lønfordelingsstrukturen i vort samfund idag.

Nu kunne man jo vente, at Israel så ville kræve, at videnskabsmanden qua videnskabsmand også skulle tage (politisk) stilling til denne lønstruktur, acceptere den eller forkaste den. *Men det er ikke det han vil.*

Hvad Israel har i sinde at gøre, det er at undersøge hvilke idealer, hvilke forestillinger hos medlemmerne i det danske samfund idag, der gør at man accepterer denne lønstruktur.

Men en sådan undersøgelse kan da udmærket være objektiv, og Israel ønsker også at den skal være det, for i samme åndedrag erklærer han, at der er en masse at hente hos Marx, og det *fordi* denne netop anviser en række fortrinlige *metoder*, ved hjælp af hvilke disse forestillinger kan afdækkes og beskrives.

I og med at Israel udtrykker ønsker om at have nogle gode metoder, har han for mig at se udtrykt ønsket om at sikre sig at beskrivelsen bliver objektiv, i den forstand, at dens påstande lader sig kontrollere, er inter-subjektive.

Det Israel gør, er ikke at fornægte objektiviteten, men simpelthen – hvilket også er en bedrift – at udvide det emneområde som sociologien kan give en objektiv (inter-subjektiv) beskrivelse af.

Og de forestillinger Israel vil beskrive er lige så meget, eller lige så lidt, fakta, kendsgerninger som f.ex. naturvidenskabens atomer: disse atomer (og neutroner, protoner, elektroner osv) er jo ikke noget som *er*: det er modeller for en sandsynlig struktur i tingene, modeller som tillader os at give en objektiv og hensigtsmæssig beskrivelse af den måde tingene opfører sig på.

Og nøjagtig det samme er tilfældet med de forestillinger Israel vil beskrive: de skal bidrage til at forklare hvorfor vi har den samfundsopbygning vi har (en forklaring der ikke nødvendigvis skal munde ud i en aksept eller forkastelse af denne opbygning).

Kritikken af videnskabens objektivitetskrav er jo i virkeligheden en kritik af de eksisterende videnskabelige beskrivelser. Og disse kritiseres fordi man finder at de

ingen relevans har i den aktuelle politiske situation, eller mere præcist, man bebrejder dem at de ved ikke på militant vis at fremføre kravet om en ændring af samfundets opbygning akcepterer det bestående, og denne aksept vil man ikke anerkende.

Jeg mener, at man på denne måde analyserer videnskabens funktion helt forkert, og stiller den krav som det slet ikke er videnskabens sag at honorere.

Egentlig er der nok en ret "bagvendt" grund til, at man analyserer på denne måde, og stiller disse krav, nemlig den ret udbredte, men ikke derfor mere rigtige, opfattelse, at den videnskabelige beskrivelse altid er om ikke den eneste så dog den mest hensigtsmæssige beskrivelse af de fænomener der omgiver os.

Man tildeler videnskaben en særlig aura, der medfører en ukritisk dyrkelse af den, giver den den plads religionen tidligere havde.

Universitetet er jo allerede videnskabens tempel, og så kan det blive de troendes samlingssted og faste holdepunkt i tilværelsen.

Og så sker der omvendt det – men som en naturlig følge af denne dyrkelse – at ordet 'videnskabelig' bliver en værdi i sig selv, et ord man vil have lov at knytte til alle beskrivelser af en vis kvalitet uanset deres form.

Det mest naturlige ville dog være at man indså at i visse sammenhænge er en videnskabelig beskrivelse hensigtsmæssig, og i visse andre er den det absolut ikke; at den samme person jo godt kan lave flere forskellige slags beskrivelser, og at de, der ikke kan få prædikatet videnskabelige, ikke af *den grund* er mindre værdifulde. Ligesom det jo heller ikke er forbudt at benytte resultater fra en videnskabelig beskrivelse i andre sammenhænge end den faglige.

Til sidst vil jeg endelig fremføre et enkelt mere positivt argument for objektivitetskravet, der synes mig ret væsentlig i denne sammenhæng.

Når de humanistiske videnskaber i højere grad end naturvidenskaberne kan siges at være en støtte for det bestående, for den herskende classes dannelsesideal, så skyldes det *ikke* dette krav om objektive beskrivelser, men tværtimod et krav om subjektivitet og indlevelse i emnet.

Først når man kræver objektivitet, dvs en eksplicit formulering af det værdibestemte grundlag som beskrivelsens metoder bygger på, først da får man virkelig mulighed for at vise i hvor høj grad, på hvilke konkrete måder, dette grundlag er bundet til dannelseselitens idealer. Og først da kan man begynde at opstille andre grundlag, andre synspunkter at bygge litteraturbeskrivelsen på.

Og, for at vende tilbage til mit udgangspunkt, så bliver det dette objektivitetskrav (krav om inter-subjektivitet), der bliver det centrale i den faglige sammenhæng hvori universitetets virksomhed indgår. Selvfølgelig ikke det eneste, men det centrale element, det hvorved det formodentlig adskiller sig fra andre (faglige) samfundsinstitutioner.

Fælles med andre samfundsgruppers virksomhed har universitetet så kravet om at dets virksomhed skal være hensigtsmæssig, at resultaterne af denne virksomhed skal kunne bruges af samfundet som helhed, idag og i fremtiden.

Men det er et andet problem, i det mindste for stort til at blive behandlet udførligt her; men nogle meget generelle retningslinier specielt for litteraturstudiet vil jeg dog forsøge at give i det følgende.

c) Vedr. litteraturstudiets målsætning.

Jeg vil med vilje nøjes med nogle ret vage betragtninger, fordi jeg mener at en sådan målsætning må være ret rummelig; bliver den for præcis, risikerer man altfor let at binde litt.studiet til alt for stramme, aktualitetsbetingede baner.

Men dette — og det foromtalte objektivitetskrav — in mente, kan man sige, at fagets målsætning må være en organisation af dets virksomhed, der sikrer og støtter en så *levende udvikling* af faget som muligt, og en *effektiv udnyttelse* af dets resultater.

For at sikre en levende udvikling må man først og fremmest sørge for at fagets indhold, det stof man skal beskæftige sig med, kan skifte efter fagets udvikling og de krav der stilles til det udefra, det må være det man til enhver tid vedtager at kalde litteratur. Derfor må man til en eksamen opstille noget der, generelt, kun er minimalkrav.

I sammenhæng hermed må man prøve at gøre faget, eller dets virksomhed, så åbent som muligt for forskellige synspunkter på litteraturen.

I den udstrækning en enkeltpersons synspunkter er klassebestemte må man altså arbejde frem imod at de forskellige personer der arbejder i gruppen repræsenterer, eller har en "personlig" forbindelse til forskellige klassebestemte holdninger. Det vil altså sige, at det også her, ud fra et rent fagligt synspunkt, bliver nødvendigt at fremme uddannelsernes demokratisering.

Når jeg taler om effektiv udnyttelse, mener jeg ikke at litt.studiet, forskningen medregnet, skal anlægges efter de rentabilitetsprincipper der gælder i industrien; men jeg vil blot lægge vægt på at det ikke er nok, at litteraturstudiet er til personlig glæde for den studerende. Resultaterne skal nå længere end til skrivebordsskuffen, og det må fagets organisation sørge for at de gør.

Man kunne måske endda gå videre og tænke sig, at man inden for faget oprettede to 'afdelinger', hvor den ene skulle beskæftige sig med ren forskning omkring det man kalder litteratur, og den anden skulle beskæftige sig med litteraturformidling, altså blandt andet med hvorledes litteraturforskningens resultater bruges og kan bruges. Lad mig understrege, at de to 'afdelinger' jo ikke behøver at være to lukkede grupper: en og samme person kan jo udmærket have opgaver i begge 'afdelinger'.

I sidste instans — eller allerførst — bliver man jo nok nødt til at fundere over, hvad litteraturlæsningen i det hele taget kan bruges til.

Jeg kunne — for tiden — tænke mig at sige, at litteraturlæsningen (eller beskæftigelse iøvrigt med nogle af de andre 'kulturfags' emner) kunne benyttes til at opøve evnen til at bruge sin *fantasi*, til at udvikle en kombinationsevne i vid forstand.

I dette begreb, *fantasi*, ville indgå allerede omtalte mål, såsom personlig modenhed eller selvudfoldelse — begreber der i sig selv nok er for snævre, i for høj grad bundet til et borgerligt dannelseideal — men desuden (og det forekommer mig at være langt væsentligere) ville man ved *fantasi* forstå en slags tværfaglig evne, der synes at være mere samfundsnyttig end de ovenstående, og mere og mere nødvendig i vort komplicerede samfund, både i en politisk og i en faglig sammenhæng.

Der er f.ex. sikkert noget karakteristisk for vor situation i det forhold, at når man idag søger medarbejdere til industriens mest moderne, mest teknificerede, tilsyneladende mest umenneskelige områder, nemlig til databehandlingsafdelinger, så er den evne man lægger mest vægt på, *fantasi* eller kombinationsevne, og jeg kunne altså tænke mig at de såkaldte kulturfag sikkert med visse ændringer i deres virksomhed, ville være særlig velegnede til at opøve denne evne.

Steen Jansen.

MÅLSÆTNINGSDEBAT II.

The Dilemma of Bourgeois Criticism.

The object of scientific study is to describe, classify and explain chosen phenomena in man's environment, so that these phenomena can be fully taken into account when decisions concerning them are made. If the application of scientific method is faulty (ie illogical in presentation) or the choice of phenomena or concepts dealing with them is inadequate (eg ignores certain important aspect of the decisions to be made) then the decisions will not have the desired effect. The importance of the decisions for the lives of the people who made them determines whether the errors committed will lead to greater seriousness in methods and choice or whether they will be accepted and regarded as insufficient justification for a critical reevaluation. This applies just as much to human biology and astronomy for example, as to studies directly concerned with human relations. It's importance is not a matter of polishing away the last little residue of experimental error, but of explaining and wiping out paralysing errors of principle which have been perpetuated by people in whose lives decisions on the basis of scientific study have no role to play worth speaking of.

In literary criticism we can specify these decisions as judgements or evaluations with regard to a work, the choice of phenomena as the aspects of the work dealt with by the critic and the method as his way of presenting the aspects concerned in their relation to one another and to a general frame of reference.

The academic tradition of Scandinavian 'literary history' has a pragmatically historical and biographical tendency, study has concentrated on few authors (esp. Strindberg) and what has emerged in the form of conclusions has been little more than individual-psychological type-description of greater or less subtlety but just as little relevance to a comprehensive analysis of what the author presents in his text in any case; since an individual's psychological make-up only has meaning in relation to other individuals and the material social conditions these have for developing their personal and social activities. This is specially evident in Strindberg's case since his problems through their presentation always have a clearly defined social framework (I am talking here exclusively about his literary works; his life including his writing is obviously to be seen very strictly in relation to the historical praxis of his period and class, but this was something he didn't have to present through chosen literary representations, it was something he couldn't avoid). To understand just what relevance the personal problems have to the actions of the characters and the nature of the solutions aimed at, it is necessary to see what social relations they have, how far these are on an individual or class basis, and what alternative relations are presented to give a perspective of choice to the movements of the characters. It is further necessary to put these questions first in any study of literature, since it is primarily a social and class phenomena, and when these questions are dealt with, then the more individual studies can be included as subordinate working out of details.

What normally happens is that the class solidarity of the critic abstracts away the question of the nature of the objective society the author is working in, (unless perhaps it is an alien curiosity like that of a foreigner or a proletarian writer, where the

social conventions used straight from real social praxis can be used to explain away 'imperfections') and only in exceptional cases goes into a closer analysis of the subjective society presented by the author in his work. The result is usually an orgy in shared values an undigested class prejudices whose ethnocentricity and uncritical vulgarity can only go undetected in the carefully nurtured class philistinism of the bourgeois university.

The very, very limited nature of the results achieved by these blinkered studies can naturally have a symptomatic use, as corroboration in part of more generally critical work, but they have no essential value and are thus useless as models for critical work based on more general principles, and certainly anyone who can grasp their symptomatic nature can also grasp the necessity for empirical backing for his conclusions without ploughing through a whole load of equally limited traditional 'research' to learn the refinements of foot-note technique, etc.

However, in Scandinavia, much of the work required of students of literature is just such sterile ploughing through old stuff, with complete disregard for its general inadequacy, in order to learn the methods of 'literary history'. In this case it is clear that institutional inertia has completely stifled the development of a new approach to literature which does critical justice to its general ideological structure. Göran Printz-Pahlson's article in *Scandinavica* vol 6 no 1, accounts for a few utopian new developments which can fairly easily be seen as desperate attempts to break out of a prison on the part of people whose view of freedom has been conditioned by the nature of the prison in which they are kept. The most part of those engaged in university study of literature seem in fact so bound by the daily institutional praxis there that their jobs are in no sense dependent on their critical powers, but rather on their adaption to the needs of the institution. Judging by the liveliness of the institutions and the number of new ideas emerging from them it's clear that foot-note counters are in the majority. It's also clear that these people are the sort I mentioned earlier on 'in whose lives decisions on the basis of scientific study have no role to play worth speaking of', and who perpetuate the paralysing errors of principle I have talked about.

The way to get rid of them is two-fold. First, change the university in a socialist direction by changing society as a whole, which would rid the universities of their present reactionary bourgeois individualism and institutional cretinism, and secondly pay a great deal more theoretical attention to the questions I touched on, of choice of various aspects in a literary work that are valuable in understanding the structuring of the themes in a work and the working out of the problems they imply, of the presentation of these aspects in abstract and in their literary relation to one another, and of the evaluation of the work on the basis of this study and with regard to a more general frame of reference. Here there are models which are of use, and which taken seriously can easily change the situation in Scandinavia, if ways of overcoming reactionary institutional pressure can be simultaneously be worked out. These models are certain Marxist works (of which those by Lukacz are most important) and various works by the French structuralist critics, and all of them take up problems of the presentation of society in literature through the medium of novel characters, and the way in which these problems are linked to the political aims of contemporary class ideology.

Hugh Rodwell, B.A.
Stockholm.

NB. The rejection of politics and society in literary history doesn't just cover up reaction, it also hides slovenly and uncritical thought.

Henry Alonzo Myers: *Systematic Pluralism, A Study in Metaphysics*. Ithaca, N. Y., Cornell University Press, 1961.

Her er endelig et smukt og indlysende forsvar for metafysikken i fornuftigste forstand: som teori om erkendelsen. Den har for længe været offer for sig selv, kan man sige, og desto mere for sine indbidte modstandere: kasterbold mellem idealister og positivister, mellem lige dræbende absolutisme og relativisme. Og hvad der har stået på spil, er selvfølgelig den systematiske erkendelses hæderlighed. Myers — som arbejdede utrætteligt og konsistent med problemet gennem de sidste tyve år før sin død 1955 (dette posthume værk skyldes vist nok så meget hans kone) — analyserer mono-systematikere som Heraklit, Descartes, Leibniz, Spinoza, Hegel, Bergson og viser på en gang kontinuiteten i deres systemtænkning og deres afhængighed af et meningsklima; kontinuiteten i bestræbelserne henimod en sammenhængende model af erkendelsen, og den klimatiske nødvendighed af enhed, et krav som blev ansvarligt for metafysikkens kranke skæbne. Mener man nemlig, at et og kun et system kan have gyldighed, tilskriver man det Sandhed, Værdi og Realitet som privilegier, og konkurrerende systemer kun en vis grad af disse egenskaber, efter deres forskellige afstand til Systemet: "strata-fejltagelsen", den gamle *scala perfectionis*, (videnskabernes træ osv.) som hidtil har præsteret at mistænkeliggøre enhver systematik, så snart den viste sig kun at være et *synspunkt*. Alternativet er naturligvis at tage systemerne (alvorligt) netop som synspunkter, aspekter af Det metafysiske Objekt og samtidig af Bevidstheden, dvs. som erkendelser der i deres mangfoldighed er den eneste mulige fremtrædelsesform for disse to abstrakter. I stedet for normative stratificeringer og træer giver denne opfattelse som metafysisk model jo hjulet: Bevidstheden som hul i midten, Det metafysiske Objekt som fælg og de potentielt ubegrænset mange og ubegrænset forskellige systemer som eger, hvis faktiske tilstedeværelse betragtes som et historisk-socialt spørgsmål. Forsåvidt tænking systematiseres, gøres den upersonlig og kommunikabel; men den er stadig partikulær og har som helhed mening ved sit naboskab med andre mulige (tegn)systemer. Sandhed må opfattes som en egenskab ved et udsagn, der tilhører et bestemt system; — objektivitet er et spørgsmål om kommunikation —; Værdi er en egenskab, systematikeren tillægger sit eget system; Realitet er en størrelse der enten kan bruges til alt muligt eller til ingenting. Metafysikerens opgave er altså at beskrive systemerne i deres mangfoldighed (indbyrdes forhold) og i deres enfoldighed (interne struktur), i deres historicitet og i deres epistematik. For kun sådan kan de to terminale abstrakter erkendes. Metafysik er ganske enkelt erkendelsesteori, og så vidt jeg kan se, er strukturalismens erkendelsesteori netop denne systematiske pluralisme.

PAaB

Sven Møller Kristensen: *Vurderinger*. 3. opl., Gyldendal, 1968.

Efter forfatterens humanistiske mening bor Vurdering som æstetisk aktivitet udspringe af en, helst empirisk begrundet, "vurderingsteori" som samtidigt siger, hvad der er godt for mennesket. Det er godt for mennesket at *vokse*: at gå mod stadig større kompleksitet, indtil menneskeheden vokser sammen til en "global kultur af uhyre mangfoldighed" (McLuhans hyggelige landsby). Det er klart, at dette opnås ved "en stigende differentiering indenfor en organiseret form" (jeg understreger): perfektionering inden-

for et fast, accepteret mønster. Kunsten "indeholder næring og impulser til vores vækst som mennesker": 1) den holder sproget levende 2) den udvider personligheden 3) den samler tanker. Kunsten svæver over vandene, den samler alt i et perspektiv. Gor den ikke det, så Ud. Andre vurderingsteorier har ensidigt – og derfor fejlagtigt – lagt vægt på kunstens informationsværdi (utilitarismen), dens sanseskildring (emotionalismen), dens troværdighed (dokumentarismen) eller instrumenteringen (purismen). Kunsten har sandt nok sådanne egenskaber, men de får først Værdi, når de ordnes af en olympisk, allestedsnærværende Bevidsthed (som da i bedste fald udvides). Den humanistiske vækstteori unddrager sig alene ensidighed og privilegerer sig altså som normator. Den skelner omhyggeligt kunsten fra ideologi, foleri, virkelighed, tænkeri (modsat de fire andre ismer) for renfærdigt at måle selve kompleksiteten (Fræmskridtets parameter). Den indser ikke, at den gor det umulige : ingen kan samle og sprede på en gang; at dens tolerance for så vidt er repressiv, som den forudsætter en perspektivets enhed. – Den siger ganske vist ikke, *hvilket* perspektiv, der tænkes på (humanismen er elegant, diskret, tavs). Og dette ville være tilstrækkeligt til frikendelse, hvis vi ikke rent faktisk befinder os et bestemt sted i en bestemt tradition, som sætter sine uomgængelige betingelser for menneskets "perfektionering" (perfektionisme). Men humanismen ser ingen historie, den går direkte til essenserne (kompleksiteten), renfærdigt, uskyldigt!
 Alternativ: der gives ingen "værker" at måle med evigheden, og derfor ingen "vurdering". Men der gives kommunikation.

PaaB

Jean Piaget: *Le structuralisme, Que sais-je?, P.U.F. 1968.*

En ikke helt letlæst introduktion til videnskabelige strukturalismer, i: matematik (Bourbaki) og logik (Gödel), fysik (operationalismen) og biologi (Waddington), psykologi (Piaget), lingvistik (Ch . . .), sociologi (Levi-Strauss), filosofi (Althusser; Foucault). Rækkefølgen er tiltalende; men man mærker sig, at semiologien og litteraturforskningen mangler!
 Piaget har sit særlige strukturbegreb, som især bygger på egenskaben selv-regulering i kybernetisk forstand, og som betyder en overraskende gæstfrihed over for en lang række angelsaksiske forskere, der på forskellig måde har tænkt i sammenhæng og for så vidt bliver "strukturelle". Piagets egen holdning synes at være en art sen-empirisme i nærheden af Poppers; strukturerne opfattes som en slags psykologiske størrelser, lokaliseret i kæden: fysik – biologi – nervesystem – strukturer – bevidsthed. Da de ikke af sig selv ordner sig i et totalt hieraki, må vi vælge mellem en strukturel pluralisme og en art skepticisme, som ser strukturalismen som en "metode" (deduktion + falsifikation). Piaget er dybt ankret i den sidste løsning og retter heftige bebrejdelser mod Foucault, dels for hans akybernetiske strukturbegreb, dels for hans "statiske" historiesyn der gor det muligt for ham at vælge den første løsning, hvorefter de "epistemologiske strukturer" bliver historisk-variable *a priori*.

PaaB

Norman N. Holland: *The Dynamics of Literary Response. New York. Oxford University Press. 1968. xx + 378 s.*

På et egenartet psykoanalytisk-nykritisk grundlag søger forf. at analysere den karakteristiske relation mellem den menneskelige bevidsthed og det litterære værk - dvs. den litterære oplevelses struktur. Den rolle, som æstetisk og etiske værdi-registreringer, identifikationer med fiktive skikkelser, affekter m.v. spiller, undersøges. Hans model over den litterære forholden sig understreger vekselvirkningen mellem den af nykritikken beskrevne opbygning af en totalmening af heterogene størrelser og læserens egen søgen efter mening. "Form" og "mening" i værket anskues som "forsvarsværker", idet læseren i sit forhold til værket "låner" dets transformationer af ubevidst mening til bevidst do. og omvendt. – Bogens stil er overordentlig amerikansk.

Chr. Kock.

Roman Ingarden: *Vom Erkennen des literarischen Kunstwerks. Darmstadt. Wissenschaftliche Buchgesellschaft. 1968. 440 s.*

Bogen er en kraftigt bearbejdet tysk udgave af et værk, udg. på polsk i 1937 som en fortsættelse til "Das literarische Kunstwerk". Den forsøger at analysere de forskellige "approaches" til et litterært værk, set i modsætning til læsningen eller "erkendelsen" af fx. et videnskabeligt værk. Det forsøges bevist, at den æstetiske konkretisation af et litterært værk er tilgængelig for en ægte, intersubjektiv erkendelse, hvilket har omsiggribende konsekvenser for muligheden og betimeligheden af videnskabelig vurdering og fortolkning m.v. Der skelnes mellem den æstetiske erkendelse af et værk og den betragtede erkendelse af dets æstetiske konkretisation, og begge dele kan altså finde sted på objektivt grundlag.

Chr. Kock.

John R. Searle: *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge University Press. 1969. viii + 204 s.*

Forf. (filosofiprofessor ved Berkeley) hævder, at sproget er en form for adfærd, dirigeret af regler – som ikke foreligger formuleret, men *kan* formuleres. Sprog er "speech acts" – og "an adequate study of speech acts is a study of *langue*" (ikke blot af *parole*). S. afviser en behaviouristisk sprogforståelse, idet han skelner mellem "brute" og "institutional" facts; de sidste eksisterer kun i kraft af "constitutive rules" – regler af formen "X counts as Y in context C", der "skaber, hvad de nævner", (ex. reglerne for skak). Man kan ikke tale om en skakmat som et emne, der logisk går forud for den regel, der "definerer" det.

Enhver udførelse af en *speech act* er et sådant *institutional fact*. J.L. Austins sondring mellem *illocutionary* og *perlocutionary acts* videreføres, idet de førstnævnte er akter, som er udført i og med at de forstået (fx. "at anbefale"), mens de sidste først er udført i og med at de effektuerer noget hos tilhoreren (fx. "at overtale" m.v.) – S.

søger nu bl.a. at formulere reglerne for det at *referere* til noget og det at *prædicere* noget om noget, hvad der tilsammen giver en *proposition*, som atter kan fremsættes med forskellige slags *illocutionary force* – som noget der fx. hævdes, undskyldes, kritiseres, fordres, frarådes el. lign. Under diskussionen af "reference" karakteriseres digtningen (der ikke opfylder reglerne for reference) som en "parasitisk" sprogbrug. Der tages videre stilling til en række løbende filosofiske problemer; opfattelsen af "meaning as use" kritiseres (fx. "god" bruges til anbefaling, men er ikke *synonymt med* "anbefaling"); det tilbagevises, at man ikke kan udlede "ought" fra "is" (den naturalistiske fejlslutning). – Bogen er et konsekvent gennemført forsøg på at videreføre linjen fra Wittgensteins "Philosophische Untersuchungen" og Austin's "How to Do Things With Words". Den indeholder hverken de første eller de sidste ord om sit emne, men nok de hidtil klareste og bedst sammenhængende.

Chr. Kock.

Hans-Peter Bayerdörfer: Poetik als sprachtheoretisches Problem. Tübingen. Max Niemeyer Verlag. 1967. VIII + 304 s.

Hovedtesen i dette efter tyske forhold nyskabende værk bygger på Saussures langue-parole-distinktion. Forf. slutter sig til kendte tankegange ved at tale om digtningen som "Sichtbarwerden der Sparhe". Dette finder sted ved et for digtningen karakteristisk sammenfald mellem langue, sprogekoden, og parole, den konkrete ytring, som bl.a. ytrer sig i, at sprogekodens semantiske poler (man kunne sige paradigmatiske relationer) omformes (dvs. teksten instituerer sine egne paradigmatiske relationer, sin egen kode). "la langue viser sig i sin flexible tilpasning til en bestemt parole-intention, men opsluges ikke heri, idet la langue omvendt indfojer og tilpasser alle parole-situationens faktorer og relationer i sin egen selv-blotlæggelse" (Selbsterweis). Dette muliggøres atter af, at sprogets betydningseffekt ikke er underordnet udsagnsobjektet, men "tilordner indholdene funktionelle roller i blotlæggelsen af den betydningsevne, sproget ejer mulighed for". "Reference" til indholdselementer er holdepunkt for sprogets "tilsynkomst", men indholdselementerne har på den anden side alene deres existens "af sprogets nåde"; "betegnelse og det betegnede" falder sammen (en slags generalisation Käte Hamburgers "das Geschehen ist das Erzählen, das Erzählen ist das Geschehen"-formel). Det "sproglike billede" *sammensmeltes med og konturerer* vort billede af virkeligheden.

Dette synspunkt forfølges og appliceres grundigt på alle litteraturteoriens gængse emnekredse og begreber. Opbygningen af det sprogteoretiske begrebsapparat (bogens første del) er tung og stærkt bundet til bestemte forlæg, kernetesen er næppe afgørende ny, men fremlægges med hidtil uset systematik, perspektivbredde og mange slående nye enkeltiagttagelser. Bortset fra Saussure tages der desværre intet hensyn til beslægtede bestræbelser uden for tysk teori.

Chr. Kock.